

tendency towards changing over from the authority-compliance state governance to public administration and public management, following the principles of democracy.

It has been investigated that the named transition in Ukraine has started from the replacement of the administrative and command system for the kind of inexplicable phenomenon marked with the market characteristics. Regrettably, the system of government has unexpectedly been transformed into an oligarchic regime under the predominance of shadow economy and corruption that have only recently been more or less effectively struggled with.

It has been emphasized that at present there is no single universal approach to the management of the state and society as a whole. However, the general principles of management such as the transition to the public management at all levels, decentralization of governance over the state and its regions, open tendering for positions, transparency of government policy making, absence of corruption as well as a professional public service are to progress and ensure the evolutionary and efficient development of our country.

Key words: state, society, management, administration, social management, democracy.

Стаття надійшла 23 листопада 2016 р.

УДК 352.075

**І. П. Мойсеєнко,
І. В. Мойсеєнко**

СИСТЕМНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Описано методологічні підходи до модернізації економічних систем. Визначено критерії модернізації та характеристики процесів модернізації в різних галузях суспільного життя на основі соціалізації економіки України. З'ясовано особливості соціалізації економіки на прикладі параметрів економіки праці та обґрунтовано доцільність гармонізації соціальних стандартів України.

Сформульовано методологічні основи трансформації державного регулювання соціалізації економіки на рівні розробки стратегічних і тактичних документів державного управління.

Запропоновано механізм реалізації трансформації державного регулювання соціалізації економіки.

Ключові слова: трансформації державного управління, постмодернізація, соціалізація економіки, критерії модернізації, стратегічні документи, тактичний інструментарій.

Постановка проблеми. Трансформація економічних систем є невід'ємною складовою сучасного глобального світу та рушійною силою його розвитку, тимчасом супроводжується закономірними кризовими явищами.

Сучасний рівень суспільних трансформацій передбачає реалізацію процесів модернізації в трьох основних контекстах: економічному, політичному, соціальному. Запровадження у систему державного управління подолання загроз національній безпеці у соціальній сфері є першочерговим завданням, а подолання соціальних загроз і соціальних ризиків, пов'язаних із людським потенціалом України, має стати пріоритетним національним інтересом згідно з постмодерністським підходом до трансформацій державного управління та місцевого самоврядування. Перед Україною стоїть завдання пошуку власного шляху модернізації в руслі світового розвитку, з віднайденням і реалізацією своїх потенційних переваг, забезпеченням національної безпеки на основі соціально-економічної безпеки регіонів. Такий підхід здатен гарантувати їй економічну незалежність і подолання розриву з економічно розвинутими країнами за принципом «обігнати, не доганяючи».

Трансформація державного регулювання соціалізації економіки України наразі є незавершеною, оскільки сформовані державні й ринкові інститути не відповідають сучасним вимогам прозорості, ефективності та результативності, а проведені реформи мають фрагментарний, а не системний характер.

Головними цілями, що об'єктивно обґрунтовують необхідність подальшої трансформації державного регулювання соціалізації економіки України, є: макроекономічна і фінансова стабілізація; покращення добробуту народу, зростання витрат на медицину, освіту, відпочинок; підвищення інноваційного потенціалу та перехід до інноваційної моделі розвитку.

Стан дослідження. Модернізація як напрямок суспільних системних трансформацій передбачає соціальні, економічні, політичні, екологічні, демографічні, психологічні зміни, які відбуваються в суспільстві традиційного типу в процесі його трансформації в суспільство сучасного типу. Модернізацію можна успішно здійснювати лише на ґрунті власних національних традицій і внутрішнього потенціалу суспільства [1].

Сутність *часткової модернізації* зводиться до того, що «формування нових інститутів і сучасних організаційних типів не обов'язково призводить до цілісного оновлення суспільства, а може навіть супроводжуватися закріпленням традиційних систем через вплив нових форм організації». *Постмодернізація* передбачає відмову від акценту

на економічну ефективність, бюрократичні структури влади і науковий раціоналізм, які були характерні для модернізації, і знаменує перехід до більш гуманного суспільства, де надається перевага самостійності, багатогранності і самовираженню особистості. Доречно виокремити низку *критеріїв модернізації* в різних галузях суспільного життя на основі підвищення значення соціальної відповідальності учасників суспільних трансформацій.

Соціальна сфера: індивідуалізація – базовою соціальною одиницею стає індивід, а не група; диференціація – передача деяких функцій, раніше належних родині, соціальним інститутам; формалізація – підхід до соціальних інститутів, що діють на основі абстрактних і універсальних законів і правил, який передбачає домінуючу позицію науки та експертів; розподіл сфер приватного і суспільного життя; послаблення родинних зв'язків; зростання професійної спеціалізації; зростання формальної освіти; покращення якості життя [3].

Економіка: технологічний розвиток, заснований на використанні наукового (раціонального) знання; розвиток вторинного (індустрія, торгівля), третинного (послуги) секторів господарства; поглиблення суспільного й технічного поділу праці; розвиток ринків товарів, грошей і праці; забезпечення стійкого економічного зростання, соціалізація економіки.

Політика: утворення централізованих держав; розподіл влади; зростання політичної активності мас; формування, розвиток і поширення сучасних інститутів і практик, а також сучасної політичної структури, модернізація державного регулювання та державного управління.

Культура: зміни в ціннісних орієнтаціях соціальних груп; секуляризація освіти, поширення грамотності; різноманітність течій у філософії та науці; релігійний плюралізм; розвиток засобів масової інформації; залучення великих груп населення до досягнень культури [4].

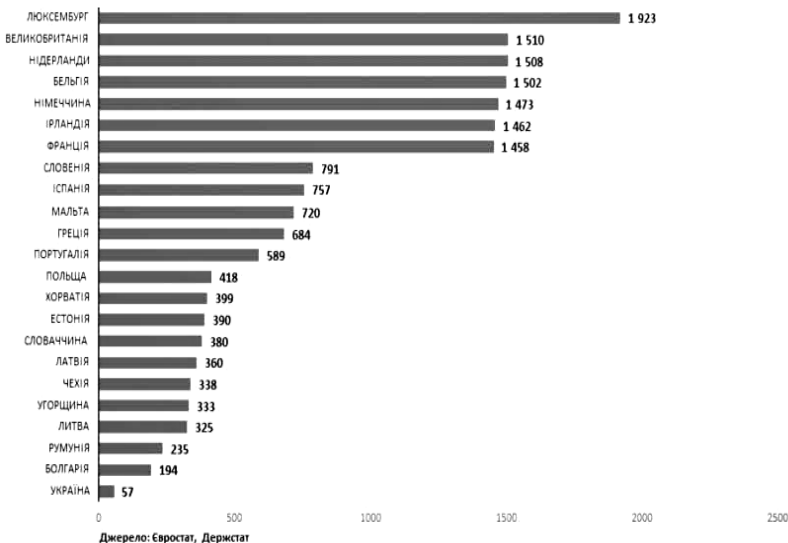
Усі ці критерії перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки основними *характеристиками процесу модернізації* є: комплексність – модернізація охоплює всі сфери життя суспільства; системність – зміна будь-якого елемента або сфери життя суспільства загалом викликає зміни в інших сферах: культурні і політичні зміни призводять до змін в економіці і навпаки; глобальність, притаманна країнам Заходу, поширилася на весь світ; поетапність: поява реформаторської еліти, ініціювання перетворень, поширення і закріплення їх результатів; диференційований характер – модернізація в різних країнах відбувається по-різному, так чи інакше ґрунтуючись на традиціях національної культури й етики, не потребує повної відмови від них [6].

Особливості соціалізації економіки в Україні, що залежать від співвідношення цілей ефективності й соціальної збалансованості соціальної політики, мають різні варіанти розв'язання залежно від наявної соціально-економічної ситуації. Досить високий рівень добробуту зумовлює менші потреби в державній соціальній політиці, низький – актуалізує політику, принаймні в межах забезпечення широкої доступності основних соціально значущих благ і послуг. Оскільки ринок намагається ефективно використовувати чинники виробництва, то роль держави, спроможної реалізувати структурні зміни у соціальній сфері, посилюється в напрямі забезпечення соціальних стандартів. Якщо соціальна політика є складником економічної політики держави, то, раціонально проведена, вона спроможна сформулювати передумови для позитивних тенденцій розвитку національної економіки [3].

Опишемо порівняння соціальних стандартів України та країн ЄС на прикладі параметрів мінімальної зарплати та рівня безробіття.

Інститут мінімальної заробітної плати існує як в Україні, так і в переважній більшості країн ЄС (винятком є Австрія, Данія, Італія, Кіпр, Швеція та Фінляндія) [6].

РІВНІ СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ
ЄВРОСОЮЗУ У II ПІВРІЧчі 2015 РОКУ
(у євро на місяць)

На сьогодні серед країн Євросоюзу найвищий рівень мінімальної заробітної плати – 1923 євро на місяць встановлений у Люксембурзі. Ще шість країн ЄС мають середньомісячну мінімальну зарплату у межах 1,5 тисячі євро (Великобританія, Нідерланди, Бельгія, Німеччина, Ірландія, Франція).

Рівень мінімальної зарплати у країнах, які нещодавно приєдналися до ЄС, є значно нижчим: від 418 євро на місяць у Польщі до 194 євро у Болгарії.

Україна за рівнем мінімальної заробітної плати у рази відстає від найбідніших країн ЄС. Приміром, у грудні 2015 року в еквіваленті євро вона становила 57 євро на місяць, а вже в січні того ж року через девальвацію гривні скоротилася до 52 євро.

За даними джерела 7.

У Євросоюзі за останні 10 років простежується збільшення розміру мінімальних заробітних плат, щоправда, у розрізі країн воно було нерівномірним.

Згідно з українським законодавством, соціальні стандарти встановлені та гарантуються на державному рівні і прив'язані до прожиткового мінімуму. До останнього прив'язані соціальні гарантії, які є нижчі від розміру прожиткового мінімуму і не можуть бути адекват-

ними, позаяк вважаються мінімальними. За Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», розмір основних соціальних гарантій (мінімальних розмірів оплати праці, пенсійного забезпечення, доходів громадян, соціальних допомог, інших видів соціальних виплат) не може бути нижчим законодавчо встановленого прожиткового мінімуму. Тож доречно констатувати, що фактично стандартів, які би визначали рівень добробуту (рівня життя), в Україні не існує. І основу соціальної політики країни становлять соціальні мінімуми. Однак, порівняно зі соціальним мінімумом, соціальний стандарт є гарантією високого рівня та якості життя, який держава зобов'язана забезпечувати громадянам. Зважаючи на це, врахування соціальних стандартів ЄС в процесі гармонізації соціального законодавства України є процедурою, необхідною для визнання держави як країни з ринковою економікою, котра в змозі підтримувати високий рівень добробуту громадян[2].

Метою дослідження є доведення доцільності використання системної методології для обґрунтування трансформацій державного регулювання соціалізації економіки України.

Виклад основних положень. Стрижневою метою державного регулювання соціалізації економіки є створення умов для росту добробуту населення, який, своєю чергою, визначається якістю економічного, соціального й екологічного розвитку. Для досягнення головної мети необхідно створити в економічному просторі умови, що сприятимуть появі соціально орієнтованих підприємств й розвитку соціальної відповідальності учасників суспільних процесів – держави, бізнесу та громадян. Модернізацію державного регулювання соціалізації економіки розглянемо на рівні стратегічного і тактичного управління.

Під системною методологією державного регулювання соціалізації економіки розумітимемо систему підходів, принципів, показників, методів планування соціально-економічних процесів, обґрунтування оптимальних рішень.

До основних принципів державного регулювання соціалізації економіки належать: принцип еволюційного розвитку, науковості, оптимальності, соціальної спрямованості, підвищення ефективності регіональних рішень, пропорційності та збалансованості, принцип пріоритетності.

Порівняльний аналіз стратегічних документів національної регіональної політики засвідчує, що її зміст лише частково відповідає вимогам методологічних основ ефективного розвитку в умовах трансформаційної економіки [5], а саме: практично повністю відсутня стратегія розвитку «полюсів росту» та ущільнення просторового каркасу

території. Натомість застосовуються заходи, які були притаманні плановій економіці, – централізований перерозподіл коштів, встановлення планових показників розвитку, які подовжують екстенсивно-інерційні процеси в економіці.

Теорія поляризованого економічного простору, запропонована Ф. Перру, передбачає в ролі головного механізму розвитку регіону виділення прогресивної галузевої структури економіки, і найперше тих, які лідирують, пропульсивних галузей. Заснована вона на концепції дифузії інновацій Йозефа Шумпетера [3; 4].

Ті центри й ареали економічного простору, де розташовані підприємства пропульсивних галузей, стають полюсами концентрації факторів виробництва, оскільки забезпечують найефективніше їхнє використання.

Концепція підтримки «полюсів росту» може бути реалізована за умови корекції регіональної політики в Україні, яка на сучасному етапі характеризується намаганням вирішити проблеми соціально-економічного розвитку відсталих регіонів за рахунок регіонів-донорів або центру.

З погляду системної методології, загальні характеристики управлінської стратегії державного регулювання соціалізації економіки охоплюють:

- історичний підхід до її формування і реалізації на основі діагностики стану;
- наявність парадигми, яка визначає теоретико-методологічні основи регіонального розвитку;
- системність у визначенні перспектив розвитку продуктивних сил і природного середовища;
- чітко окреслені часові межі стратегії;
- поєднання централізованих і децентралізованих методів формування і реалізації стратегії;
- визначення якісних характеристик стратегічних напрямів розвитку одночасно з прогностичними кількісними параметрами [4].

Тимчасом такий підхід не передбачає врахування географічного стану та інфраструктури регіону, рівня використання соціально-економічного потенціалу та факторів сталого розвитку і безпеки. В умовах суспільних трансформацій слід дотримуватись ефективного використання всіх форм капіталу та потенціалу ресурсів.

При цьому структура сукупного капіталу повинна послідовно змінюватися – від домінування фізичної складової до домінування інтелектуальної, соціального капіталу і знань.

Сучасна регіональна політика в Україні під час розробки тактичного інструментарію державного регулювання соціалізації економіки розв'язку поточних регіональних проблем має передбачати:

1) з'ясування основних проблем, їхньої пріоритетності та черговості вирішення;

3) визначення кількісних характеристик використання потенціалу подолання проблем інтенсифікації розвитку;

4) використання сучасного аналітичного інструментарію моделювання для аналізу стану і прогнозування розвитку регіону на основі кількісних і якісних параметрів та їхньої динаміки;

5) визначення за результатами розрахунків характеристики ефективного використання ресурсів та їхнього потенціалу для реалізації стратегії;

6) виявлення джерел фінансування, відповідальності та мотивування на основі соціального партнерства й узгодження інтересів.

Публічне громадське обговорення майбутнього та досягнення згоди між суб'єктами економіки як партнерами є основою формування стратегії розвитку регіонального економічного простору. Водночас згода про шляхи поступу в майбутнє мусить бути досягнута раніше, ніж майбутнє перетвориться в сьогодення. Розуміння майбутнього має базуватись на розумінні глобальних процесів у світі, тенденцій світового економічного розвитку й сутності соціально-економічного стану регіону та завдань сталого розвитку.

Сучасна стратегія державного регулювання соціалізації економіки повинна мати таке забезпечення:

– сучасну економічну інфраструктуру (зв'язок, дороги, житло, транспорт, сферу обслуговування);

– фінансову інфраструктуру (ринкові інститути);

– умови для формування й нагромадження знань з приводу інституційного забезпечення регіонального інноваційного розвитку;

– соціальне середовище, що заохочує розвиток соціальних інвестицій (інновацій) і продуктивну соціальну взаємодію [5].

Одним із найефективніших шляхів реалізації стратегії є підхід, який може бути використаний за двох умов: діагностики проблем, що їх треба вирішувати у поточний проміжок часу; використання потенційних резервів безпеки й розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Назагал процес підготовки стратегії розвитку регіонального економічного простору охоплює різноманітні етапи, визначення, ранжування, взаємного узгодження, уточнення й ідентифікації цілей і способів їх досягнення відповідно до обраного політичного підходу

управління стратегічним розвитком регіону. Динамізм регіонального розвитку вимагає моніторингу стану виконання та коригування пріоритетів задля досягнення цілей соціального розвитку на засадах соціальної відповідальності.

Методологічні основи регіонального розвитку на ґрунті створення поляризованого регіонального економічного простору з центрами у полюсах росту, тобто місцях локалізації пропульсивних галузей, передбачають розроблення кількісних і якісних критеріїв ідентифікації таких галузей.

Стратегія розвитку регіонального економічного простору, що ґрунтується на основі розбудови поляризованого економічного простору, повинна бути спрямована на формування сприятливих умов для виникнення й розвитку регіональних, конкурентоспроможних на внутрішньому та світовому ринку кластерів [4; 5].

Головними етапами формування стратегії соціального розвитку є:

1. Визначення стратегічної мети побудови соціальної економіки на основі досягнення суспільного консенсусу щодо напрямків сталого розвитку і безпеки.

2. Ідентифікація пропульсивних галузей. Аналіз економіки загалом. Формування економічної та фінансової політики.

3. Аналіз стану функціонування кластерів. Оцінка ефективності кластерів.

4. Проектування плану заходів реалізації стратегії соціальної відповідальності, регіональних програм розвитку.

5. Використання механізму реалізації державного регулювання соціалізації економіки (рис.).

Нині теорія і методологія розробки програм розвитку реалізується за двома головними напрямками. По-перше, це розширення і поглиблення змісту досліджень (доповнення класичних теорій новими чинниками, вивчення й осмислення нових процесів і явищ). Другий напрям – це посилення «якості» методології досліджень на основі теорії систем, теорії безпеки і теорії потенціалів. Розробка цих наукових напрямків ґрунтується на прискіпливому вивченні первинних об'єктів – законів та системному дослідженні вторинних – закономірностей, котрі, як правило, трактуються як втілення законів у практичній площині, тобто, відносячи до категорії «закономірності» тільки специфічні закони або ж усі закони, дія яких в умовах певного середовища набуває більш конкретних проявів, зокрема у взаємозв'язках між об'єктами господарської системи.

Реалізація структурних трансформацій соціалізації економіки, зміни інституціональних основ стабілізації економіки потребують

проведення комплексної діагностики з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх обмежень, стану використання потенціалу господарської системи, визначення напрямів розвитку, тобто можливостей його якісного покращення, переходу на новий рівень через відповідні соціально-економічні зрушення в контексті загальнодержавних інтересів задля забезпечення національної та економічної безпеки.

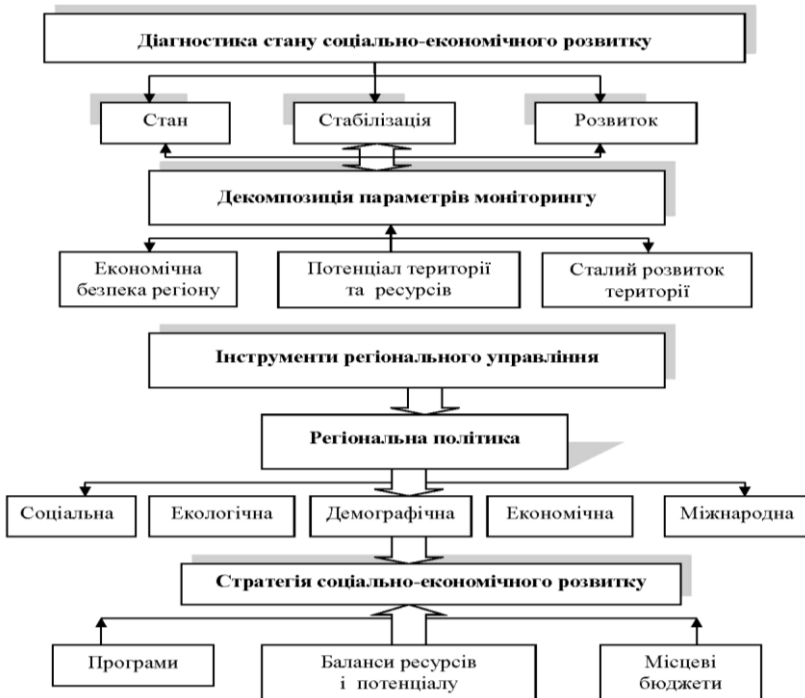

Рис. Механізм реалізації державного регулювання соціалізації економіки

Обираючи європейський шлях розвитку, у процесі розробки та реалізації соціальної політики розвитку Україна мусить неодмінно враховувати принципи децентралізації та субсидіарності, реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади на основі європейських цінностей місцевої демократії. Такі новації дадуть можливість віднайти внутрішні ресурси розвитку громад, сприятимуть системним трансформаціям на місцевому рівні, уможливають створення

умов для підвищення соціальних стандартів і якості життя на всій території України [2].

Висновки. Основою сучасних теорій соціалізації економіки має стати загальноприйнята модель стійкого розвитку, яка передбачає досягнення збалансованості соціальної, економічної та екологічної складових регіональної господарської системи, використання теорії економічної безпеки й теорії потенціалів території, теорії модернізації (як прикладного напрямку теорії систем). Розвиток теорій соціалізації економіки здійснюється головно двома шляхами – це:

- розширення й поглиблення змісту стратегічних досліджень (урахування сучасних факторів, процесів і явищ, посилення міждисциплінарних підходів до вирішення проблем розвитку);
- поглиблення методологічних основ соціалізації економіки з урахуванням принципів синергетики та коеволюції на тактичному рівні.

1. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 2 (44). – С. 216–217 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eztuir.ztu.edu.ua/3071/1/216.pdf

2. Гафарова К. Е. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Е. Гафарова // Академічний огляд. – 2011. – № 1 (34). – С. 25–31.

3. Головніна О. Г. Основи соціальної економіки: підручник / О. Г. Головніна. – К.: ЦУЛ, 2013. – 647 с.

4. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики / А. Г. Гранберг. – М.: ИД ГУ ВШЭ, 2006. – 450 с.

5. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія / А. М. Гуменюк. – К.: НІСД, 2014. – С. 256–258.

6. План відновлення України: стратегічний документ: 2015–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: reforms.in.ua/Content/download/Strategic_doc_final%202015-2017.pdf

7. Світовий центр даних з неоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/node/394>

8. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

Моисеенко И. П., Моисеенко И. В. Системные основы трансформации государственного регулирования социализации экономики Украины

Описаны методологические подходы к модернизации экономических систем. Определены критерии модернизации и характеристики процессов модернизации в различных областях общественной жизни на основе социализации экономики Украины. Уяснены особенности социализации экономики на

примере параметров экономики труда и обоснована целесообразность гармонизации социальных стандартов Украины.

Сформулированы методологические основы трансформации государственного регулирования социализации экономики на уровне разработки стратегических и тактических документов государственного управления. Предложен механизм реализации трансформаций государственного регулирования социализации экономики.

Ключевые слова: *трансформации государственного управления, постмодернизация, социализация экономики, критерии модернизации, стратегические документы, тактический инструментарий.*

Moiseenko I. P., Moiseenko I. V. System fundamentals of state regulation transformation of the Ukrainian economic socialization

The current level of social transformation involves the modernization processes implementation in three main contexts: economic, political, and social. The introduction of the overcoming mechanisms of the threats to national security in the social sphere into the system of government is a priority, and overcoming of the social risks and social risks associated with the Ukrainian human potential should become the priority state interest according to the postmodern approach to the transformation of public administration and local government.

This paper describes the methodological approaches to modernizing economic systems. The modernization criteria and modernization processes characteristics in different areas of public life, that are based on the socialization of the Ukrainian economy are determined. Economy socialization peculiarities are presented on the example of the labor economics parameters and the necessity of the social standards harmonization in Ukraine is justified. The aim of this study is to use a systematic methodology to justify the state regulation transformations of the Ukrainian economy socialization.

It was suggested to examine the systemic methodology of state regulation of the economy socialization as the system of approaches, principles, parameters, planning methods of social-economic processes and justifying the optimal solutions. Creating conditions for the growth of welfare, which in its turn is determined by the quality of economic, social and environmental development is the primary purpose of the government regulation of the economy socialization.

Modernization of the state regulation of the economy socialization is considered at the strategic and tactical management levels of governance.

The realization mechanism of the state regulation transformation of the economic socialization is suggested. The basic principles of the state regulation of the economic socialization include: the principle of evolution development, science, optimality, social orientation, increasing the efficiency of regional decisions, proportionality and balance, and the principle of priority.

Key words: *transformation of public administration, postmodernizatsiya, socialization of the economy, the criteria for modernization, strategic documents tactical tools.*

Стаття надійшла 1 листопада 2016 р.